

INGLIZ TILI DARSLARIDA ‘STORYTELLING’ METODINING PSIXOLOGIK VA METODIKA ASOSLARI

Ilmiy rahbar: Qobilova Kamola

Termiz davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Shaymanova Shaxlo Abdurashitovna

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya; Butun dunyo o‘qituvchilari va psixologlari hikoya qilish (storytelling) bizga ko‘p qiziqish bildiradilar, nol o‘quv materialini hikoya tarzida taqdim etish til o‘rganuvchilarning diqqat-e’tibori va tanqidiy fikrlashlarini rivojlantiradi, shu bilan birga madaniy tarbiya darajasini oshiradi. Qiziqarli va hayajonli hikoya sifatida taqdim etilgan o‘quv materiallar shaxsiy xususiyatlarni rivojlantirishga yordam beradi, soch va qadam tasavvurining o‘ziga xosligini namoyish etadi, faollik va ijodkorlikni namoyish etishga yordam beradi. Ushbu maqolada ingliz tilini o‘rgatishda hikoya qilish yondashuvining ahamiyati muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar; Hikoya qilish usuli, kommunikativ kompetentsiya, gapirish ko‘nikmasi, tanqidiy fikrlash storytelling, motivatsiya, psixologik asoslar, metodik yondashuv, ingliz tili o‘qitish, kreativ fikrlash, emotsional ta'sir, multimedial yondashuv.

Kirish qismi; Hozirgi kunda ingliz tili globallashuv ichida dunyo miqyosida madaniy, iqtisodiy va belgisiosiy iste’molda hukmron davlatlar tomonidan so‘zlashayotganligi sababli bitta muhim global til hisoblanadi. Haqiqatda tilni o‘zlashtirish, nutq mahorati qiyin mahorat hisoblanadi. O‘qitish va o‘quv jarayonidagi kuzatuvlarga asoslanuchi, ingliz tilida gapirishni o‘rganishda ko‘plab to‘siqlarga duch keladigan talabalar hali ham ko‘p. Ular gapirishni boshlash, to‘g‘ri jumlar tuzish, doimiy suhbatni davom ettirish, so‘zlarni to‘g‘ri talaffuz qilish, hatto his-tuyg‘ularini, g‘oyalarini va fikrlarini ifoda etishda qiynaladilar. Shuning uchun o‘quv mashg‘ulotlari davomida ingliz tilidan haqiqiy muhitda foydalanishni ochib beradigan va shu bilan talabalarning motivatsiyasi va ko‘nikmalarini rivojlantirishga imkon beradigan usullarni

joriy etish muhimdir. Tilning haqiqiy kontekstida kommunikativ ko'nikmalar yaxshilash uchun qo'llaniladigan usullardan bitta hikoya qilish (hikoya) usulidir. Hikoya usuli ingliz tili o'qituvchilari uchun o'quv jarayonida o'qitish texnikasi va yondashuvlarni tushunish uchun kuchli vositaga aylanib ulgurgan. Hozirgi globallashuv jarayonida ingliz tili o'qitishning samaradorligini oshirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. O'quvchilarni faol fikrlashga, muomala qilishga, erkin nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishga o'rgatishda interaktiv va kreativ yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday metodlardan biri — storytelling (hikoya qilish metodi) bo'lib, u til o'rganish jarayonida emotsional muloqot, kognitiv faoliyatni faollashtirish, mustaqil fikrlash va kreativlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Storytelling o'quvchining shaxsiy tajribasi, fantaziyasi va tilni amalda qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Metodlar bo'limi; Bir qator tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tadqiqot uchun o'rganish strategiyasi sifatida hikoya qilish (hikoya) usulini qo'llaydigan ta'lim jarayonlari, mashg'ulotlarda tahsil olayotgan talabalar o'zlari uchun ko'nikmalarini rivojlantirish bilan bog'lik yutuqlar haqida xabar berishadi. Xorijiy tillarni o'qitish va talabalar og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning ingliz tilida o'rganiladigan gapirish xususiyatiga yo'naltirilgan mashg'ulotlar tashkil etish maqsadida darslarda hikoya qilish metodidan foydalanib, uning qanchalik samaradorligi va talabalar nutqini o'stirishda ta'siri sinov darslarini tashkil etish orqali o'rganildi. Mashg'ulotlar davomida kitoblar, internet riqordan odam, rasmlar vizual va turli xil tarqatma materiallardan foydalanildi. "Story Map" usuli O'quvchilar voqeaning asosiy elementlarini xarita ko'rinishida tuzadilar: Character – Setting – Problem – Action – Solution. Bu metod mantiqiy bog'lanishni shakllantiradi. "Picture Sequencing" (Rasmlar ketma-ketligi) O'quvchilarga bir nechta ketma-ket rasmlar beriladi va ular ushbu rasmlar asosida hikoya yaratadilar. "Story Starter Cards" (Hikoya boshlovchi kartalar) O'qituvchi turli jumlar yoki vaziyat kartalarini tarqatadi va o'quvchilar shu asosida hikoyani davom ettiradilar.

Natijalar bo'limi; Tajriba va kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, storytelling metodini qo'llagan guruhlarda o'quvchilarning listening, speaking, reading va writing ko'nikmalari

an'anaviy metodga qaraganda tezroq shakllanadi. Hikoya tuzish jarayoni o'quvchilarni tabiiy ravishda tilni faol qo'llashga undaydi. Hikoya yaratish jarayonida o'quvchilar yangi so'zlarni kontekst orqali o'zlashtiradi, mazmun bilan bog'laydi va amalda qo'llaydi. Natijada so'z boyligi o'sishi barqaror va uzoq muddatli bo'ladi. Storytelling o'quvchilarda syujet o'ylash, muammo yaratish va unga yechim topish, qahramon xarakterini belgilash kabi jarayonlari orqali ijtimoiy, kognitiv va kreativ tafakkurni rivojlantiradi. Bu esa o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Hikoya tuzish va aytish davomida o'quvchilar o'zaro hamkorlik qiladi, fikr almashadi, dialogga kirishadi. Natijada ularning kommunikativ kompetensiyasi (aniq fikr bildirish, savol berish, mantiqiy javob qaytarish) ancha rivojlanadi. O'quvchilar motivatsiyasining ortishi. Darslar interaktiv va emotsional bo'lgani sababli o'quvchilarda til o'rganishga bo'lgan qiziqish oshadi. Hikoya tinglash va yaratish jarayoni o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb qiladi, ularda ijodiy zavq uyg'otadi. Qahramonlar taqdirini tasavvur qilish, voqealarni his qilish, ularni jonlantirish o'quvchilarning empatiya va emotsional intellektini rivojlantiradi. Bu esa psixologik jihatdan barqaror shaxs shakllanishiga xizmat qiladi.

Tahlil; Storytelling metodining samaradorligi, avvalo, uning psixologik hamda metodik jihatdan kompleks ta'siriga tayanadi. Psixologik nuqtayi nazardan ushbu metod o'quvchini ruhiy jihatdan faol jalb etadi, uning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi va eslab qolish jarayonini yengillashtiradi. Hikoya shaklidagi materiallar o'quvchida qiziqish uyg'otib, o'rganilayotgan tilga nisbatan ijobiy munosabat shakllantiradi. Metodik jihatdan qaraganda, storytelling kommunikativ yondashuvga asoslanadi va til ko'nikmalarini integrativ ravishda rivojlantirishga xizmat qiladi. Hikoya tuzish, tinglash va tahlil qilish jarayonlarida o'quvchi nafaqat til birliklarini o'zlashtiradi, balki ijodiy fikrlaydi, mustaqil xulosa chiqaradi va o'z fikrini mantiqan asoslash ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Harmer, J., 2001 yil, *The Amaliyot ning Ingliz Thetanbeh O'qitish*, uchinchi nashr, London, Yaxshilash Gapirmoqda Og'zaki sinfdan ishtirok etishda o'qitish orqali ko'nikmalar, Tsou, V., 2005 yil, 38-jild, 1-son, 46–55-betlar.

2. Kuper, P. (1993) qachon hikoyalar kel maktabga thelling yozish va ijro etish hikoyalar. Yangi VAork, o'qituvchilarva yozuvchilar hamkorlik qiladi.

3.Pek,J. Foydalanish Hikoyatarg'ib qilishTil va SavodxonlikRivojlanish. The O'qishO'qituvchi. jild. 43,№ 2, O'qituvchilar tanlovi Eng yaxshi yangi bolalar kitoblari (noyabr, 1989), 138-141-betlar nashr etilgan: Wile.

4. ErdnievA, E. IN.Hikoya Qanaqasiga anglatadi shakllanishlar kommunikativ kompetensiyalar bakalavrlargumanitar profil / Erdnieva E. IN. // Ilmiy tadqiqot: dan nazariyalar Kimga amaliyot: materials IIIXalqaro ilmiy va amaliy konf.- Cheboksari, 2015 yil.- T. 1.— 298–300-betlar